

ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนา
แห่งชาติของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา*

THE LEADERSHIP OF THE ABBOTS EFFECTING OPERATION OF STANDARD
NATIONAL BUDDHISM OFFICE OF TEMPLES IN MUEANG CHACHOENGSAO
DISTRICT CHACHOENGSAO PROVINCE

¹พระมหาสมพงษ์ ภูมิพันธ์ Phamaha Somphong Phumiphan,

²กัญญกร เอี่ยมพญา Kanporn Aiemphaya, ³นิวัตต์ น้อยมณี Niwat Noymanee

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ Rajabhat Rajanagarindra University, Thailand

E-mail: Phong6810@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส 2) ระดับการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสกับการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และ 4) ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระลูกวัด 214 รูป ได้มาโดยการกำหนดขนาดของตัวอย่างจากตารางของเครซีและมอร์แกน และทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและมีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้นตอน สรุปผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อยได้แก่ การมีพรหมวิหารธรรม รองลงมาคือ การเป็นธรรมาธิปไตย การรู้หลักสัปบุริสธรรม การเป็นกัลยาณมิตร การมีวิสัยทัศน์กว้างไกล ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การมีความรู้ความสามารถ 2) การดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ การสาธารณูปการ รองลงมาคือ การเผยแผ่ การปกครอง การสาธารณะสงเคราะห์ การศาสนศึกษา ส่วนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ การศึกษาสงเคราะห์ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสกับการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสด้านการเป็นกัลยาณมิตร และด้านความรู้ความสามารถส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สามารถร่วมกันทำนายการดำเนินงานตามมาตรฐานได้ร้อยละ 63.9 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, เจ้าอาวาส, การดำเนินงานตามมาตรฐาน, สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

Abstract

The purposes of this research article were 1) the level of leadership of the abbot 2) the level of operation according to the standards of the National Bureau of Buddhism 3) the relationship between the leadership of the abbot With the implementation of the standards of the National Buddhism office and 4) the leadership of the abbot That affect the implementation of the standards of the National Buddhism office The sample group used in this research was the abbots, vice abbots, assistant abbots. and the monks number sample of were 214 It is obtained by determining the sample size from the tables of Crazy and Morgan. And simple sampling Research instruments Including questionnaires the statistics used for data analysis were mean, percentage, standard deviation. Pearson correlation coefficient and stepwise multiple regression analysis. The research results were found that; 1) Leadership of the Abbot overall and each aspect is at a high level. Sort the mean from descending: The aspect of having divine virtue, followed by the virtue of sovereignty. Knowledge of the principle of Sapphuristhamma as a friend. Field of vision the part with the lowest mean was competence. 2) Operation according to the standards of the National of Buddhism Office Overall and each aspect is at a high level. In descending order, the mean was public utilities, followed by propagation. Administrative Public welfare Religious education the part with the lowest mean was education work. 3) The relationship between the leadership of the abbot. With the implementation of standard National of Buddhism Office There was a large positive correlation, statistically significant at the .05 level. 4) Leadership of the Abbot In terms of being kingship and being knowledgeable and able to affect the implementation standard of the National Buddhism Office standards. Can jointly predict the implementation of the standards of the National Bureau of Buddhism, 63.9% With statistical significance at the .05 level.

Keywords: Leadership, Abbot, Standard Operations, National Buddhism Office

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเพราะประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา ดังนั้น พุทธศาสนาจึงเป็นแกนแท้ของวัฒนธรรมไทยทุกสาขา โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรม และประเพณีต่างๆ ไปสู่ชุมชน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554, หน้า 5) คือ วัดเป็นสถานที่ให้บรรพชาอุปสมบทกุลบุตรเป็นพระภิกษุสามเณรศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย โดยทางวัดได้จัดสถานที่และบริเวณให้เป็นระเบียบเรียบร้อยสะอาดร่มรื่นน่าทัศนา เป็นที่ใช้จัดงานเทศกาลและมหรสพสำหรับชาวบ้าน เป็นศูนย์กลางบริหารหรือการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะใช้เรียกลูกบ้านมาประชุมกันเพื่อบอกแจ้งกิจกรรม ด้วยเหตุนี้ วัดจึงเป็นสถานที่สาธารณะเพื่อให้พระสงฆ์และประชาชนได้รับประโยชน์และความสุขในทุกๆ ด้าน โดยมีหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นแกนกลาง (พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปโน), 2548, หน้า 62)

นอกจากนี้ วัดในส่วนที่เป็นแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ในชุมชนชาวไทยส่วนใหญ่จะมีวัดประจำหมู่บ้าน บทบาทของพระสงฆ์ในอดีตคือการให้การศึกษา วัดจึงเป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาของชุมชน พระสงฆ์มีหน้าที่ให้ความอนุเคราะห์ด้านการศึกษา โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา โดยใช้ที่วัด ที่ธรณีสงฆ์ในการจัดการศึกษา (พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์, 2559, หน้า 114) ด้วยเหตุนี้ วัดจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพซึ่งเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และมาตรา 23 การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547, หน้า 4)

หากพิจารณาในด้านการบริหารจัดการนั้น วัดมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองดูแลและบริหารจัดการวัดให้ดำเนินไปด้วยดีเพื่อให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม พร้อมทั้งดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามภารกิจของคณะสงฆ์ให้สมบูรณ์ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 31 ให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป มาตรา 37 เจ้าอาวาสมีหน้าที่ 1) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี 2) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น 3) เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ 4) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล และมาตรา 38 เจ้าอาวาสมีอำนาจ คือ 1) ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด 2) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด 3) สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาส (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2561, หน้า 6-7)

ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ พระสังฆาธิการโดยเฉพาะเจ้าอาวาสมีภารกิจที่เป็นหน้าที่ต้องรับผิดชอบการบริหารจัดการวัดในทุกๆ ด้าน แต่ปัญหาที่ก่อให้เกิดการบริหารจัดการที่ขาดประสิทธิภาพที่สำคัญที่สุด คือ ยังมีเจ้าอาวาสบางส่วนที่ยังขาดความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการวัดอย่างมีประสิทธิภาพ ขาดศักยภาพในการพัฒนาวัด ไม่มีความรู้เพียงพอในการให้คำแนะนำสั่งสอนประชาชน ไม่มีการสนับสนุนด้านการศึกษา ไม่ให้คำแนะนำไม่อบรมสั่งสอนด้านพระธรรมวินัย จึงขาดประสิทธิภาพในการปฏิบัติ

ส่งผลให้ขาดประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม (พระสมบัตินิ สุธทวิเลิศพงศ์ และ วรเดช จันทศร, 2561) เมื่อสังคมมีความเปลี่ยนแปลงไป เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตของทุกคน แม้แต่ในวัด ดังนั้น เจ้าอาวาสในฐานะผู้นำของวัดจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาตนเองเพื่อให้สามารถบริหารจัดการกิจการวัดเพื่อให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชน ดังที่ พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคโล), 2551, หน้า 283) กล่าวว่า วัดจะเจริญดี มีความมั่นคง และสันติสุข ก็ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติหรือภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสเป็นสำคัญว่าจะจัดการดูแลรักษาจับจ่ายใช้สอยทรัพย์สินของวัดให้ถูกต้องเหมาะสมและให้เกิดผลดี มีประสิทธิภาพสูงสุด

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้จัดทำโครงการการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างมาตรฐานการพัฒนาวัดโดยเริ่มจากการพัฒนาขั้นพื้นฐานและส่งเสริมสนับสนุนให้วัดเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองไปสู่คุณภาพและความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง โดยบูรณาการกับทุกภาคส่วน เพิ่มประสิทธิภาพและความคุ้มค่าในการพัฒนาวัด สู่ความเป็นมาตรฐานและเป็นการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาตนเองสู่การดำเนินกิจกรรมวัดพัฒนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เช่น อุทยานการศึกษาในวัด วัดพัฒนาตัวอย่าง และวัดพัฒนาตัวอย่างที่มีผลงานดีเด่นต่อไป (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554)

จากข้อมูลปี 2563 วัดในเขตอำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา แบ่งการปกครองออกเป็น 8 ตำบล มีวัดจำนวน 43 แห่ง (วิกิพีเดีย, 2563) พบว่า มีปัญหาหลายด้านที่จำเป็นจะต้องได้รับการดำเนินการแก้ไขและพัฒนา ได้แก่ ปัญหาด้านการสาธารณูปการ วัดบางแห่งขาดสิ่งต่างๆ ที่จำเป็นและเหมาะสมต่อความเป็นรณนิยสถาน บริเวณวัดสกปรก มีแต่ขยะมูลฝอย อาคารและเสนาสนะชำรุดทรุดโทรมขาดบุคลากรที่จะมาช่วยกันดูแลรักษา ปัญหาด้านการปกครอง วัดบางแห่งไม่มีการจัดทำระเบียบเพื่อเป็นแนวทางสำหรับบุคลากรภายในวัด ซึ่งก่อให้เกิดความไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ปัญหาด้านการศาสนศึกษาและการศึกษาสงเคราะห์ วัดบางแห่งไม่มีการจัดการหรือส่งเสริมให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมภายในวัดแก่พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนทั่วไป ปัญหาด้านการเผยแผ่ วัดบางแห่งขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการเทศน์ การสอนธรรมแก่ประชาชน ปัญหาด้านการสาธารณสงเคราะห์ วัดบางแห่งเกิดความขัดแย้งกับชาวบ้าน จึงทำให้วัดขาดความเป็นศูนย์กลางที่จะให้ความช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ด้านต่างๆ แก่ประชาชน (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดฉะเชิงเทรา, 2561) จากปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมดสะท้อนให้เห็นว่าวัดบางแห่งในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ยังขาดการดำเนินงานตามมาตรฐานที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้กำหนดไว้

จากเหตุผลและความสำคัญดังที่กล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาวิจัยในฐานะเจ้าอาวาสรูปหนึ่งของคณะสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา จึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยในหัวข้อเรื่อง ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสให้เกิดประสิทธิผลจนได้รับการยอมรับจากพุทธศาสนิกชนที่อาศัยอยู่ภายในชุมชนและทั่วไป และใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานการพัฒนาวัดให้มีคุณภาพ และเป็นไปตามเกณฑ์การพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสกับการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
4. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ประชากร ได้แก่ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระลูกวัดของวัดในเขตอำเภอเมือง ฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 470 รูป และมีกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระลูกวัดของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 214 รูป ได้มาจากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie & Moran (1970, p. 608) จากนั้นจำแนกประชากรตามตำบล โดยใช้วิธีการเทียบบัญชีไตรยางค์แล้วทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายจนครบตามจำนวน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยแบ่งเป็น 3 ตอน คือ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) แบบสอบถามตามความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส ของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา และ 3) แบบสอบถามตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทราจังหวัดฉะเชิงเทรา
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล 1) ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าอาวาส พระลูกวัด และวัด ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เกี่ยวกับประชากรที่ใช้สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อรวบรวมข้อมูลและดำเนินการกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษาวิจัย 2) บันทึกเสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ ออกหนังสือของความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยถึงเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระลูกวัด (กลุ่มตัวอย่าง) ด้วยตนเอง หลังจากนั้นผู้วิจัยได้จัดเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง รวมจำนวน 214 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 และ 3) นำแบบสอบถามที่รวบรวมได้ ทำการตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์และนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป
4. การวิเคราะห์ข้อมูล 1) วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการคำนวณหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ 2) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) 3) วิเคราะห์ข้อมูลการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 4) วิเคราะห์

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสกับการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของวัด ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (pearson's product moment correlation coefficient) 5) วิเคราะห์ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา จากแบบสอบถามตอนที่ 3 ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยใช้วิธีแบบขั้นตอน (stepwise) แล้วจึงนำตัวแปรที่มีนัยสำคัญไปสร้างสมการพยากรณ์

สรุปผลการวิจัย

1. ระดับภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

สรุปผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยโดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับแรกคือ ด้านการมีพรหมวิหารธรรม รองลงมาคือ ด้านการเป็นธรรมาธิปไตย ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้ายคือ ด้านการมีความรู้ความสามารถ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสของวัดในเขตอำเภอเมือง ฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา	n = 214			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับที่
1. การรู้หลักของสัปบุริธรรม	3.95	.90	มาก	3
2. การมีวิสัยทัศน์กว้างไกล	3.89	.88	มาก	5
3. การมีความรู้ความสามารถ	3.86	.90	มาก	6
4. การมีพรหมวิหารธรรม	3.98	.91	มาก	1
5. การเป็นกัลยาณมิตร	3.91	.90	มาก	4
6. การเป็นธรรมาธิปไตย	3.96	.92	มาก	2
เฉลี่ยรวม	3.92	.86	มาก	

2. ระดับการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

สรุปผลการศึกษาระดับการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด ได้แก่ ด้านการสาธารณูปการ รองลงมาคือ ด้านการเผยแผ่ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้ายคือ ด้านการศึกษา สงเคราะห์ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

การดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติของวัดในเขตอำเภอเมือง ฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา	n = 214			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	อันดับที่
1. การสาธารณูปการ	3.97	.84	มาก	1
2. การปกครอง	3.79	.88	มาก	3
3. การศาสนศึกษา	3.74	1.02	มาก	5
4. การศึกษาสงเคราะห์	3.48	1.06	มาก	6
5. การเผยแผ่	3.83	.84	มาก	2
6. การสาธารณสงเคราะห์	3.74	.97	มาก	4
เฉลี่ยรวม	3.76	.85	มาก	

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสกับการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสกับการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับมาก ($r_{xy} = .796$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสและการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

(n = 214)

ตัวแปร	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X	Y
X ₁	1.00							
X ₂	.915*	1.00						
X ₃	.923*	.909*	1.00					
X ₄	.884*	.882*	.887*	1.00				
X ₅	.904*	.877*	.909*	.899*	1.00			
X ₆	.868*	.859*	.865*	.868*	.905*	1.00		
Y	.755*	.750*	.773*	.728*	.787*	.757*	.796*	1.00

* ≤ .05

4. ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สรุปผลการศึกษาภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ดังตารางที่ 4-5

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

(n = 214)

Modal	SS	df	MS	F	Sig
Regression	95.809	1	95.809	346.110*	.000
Residual	58.685	212	.277		
Total	154.494	213			

* ≤ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า การวิเคราะห์ค่าความแปรปรวน ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้น ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณต่อไป ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ค่าถดถอยพหุคูณภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา

(n = 214)

ตัวแปร	b	S.E. _b	B	t	Sig
a (Constant)	.771				
ด้านการเป็นกัลยาณมิตร (X_5)	.458	.094	.486	4.890*	.000
ด้านการมีความรู้ความสามารถ (X_3)	.310	.093	.331	3.334*	.001
$a = .771$					
$R = .799, R^2 = .639, S.E._{est} = .514, F = 346.110, p \leq .05$					

* ≤ .05

จากตารางที่ 5 พบว่า ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่สามารถร่วมกันทำนายการดำเนินงานตามมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ด้านการเป็นกัลยาณมิตร (X_5) และ ด้านการมีความรู้ความสามารถ (X_3) ที่ร่วมกันทำนายการดำเนินงานตามมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งตัวแปรทั้งสองสามารถอธิบายการผันแปรการดำเนินงานตามมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ร้อยละ 63.9 ($R^2 = 0.639$)

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่องราวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. จากการศึกษาเรื่องราวะผู้นำของเจ้าอาวาสของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุวัฒน์ สุวตฺตโน (2556) ได้วิจัยเรื่องบทบาทของเจ้าอาวาสต่อการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางชุมชนในอำเภอดอนพุด จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่าระดับบทบาทของเจ้าอาวาสต่อการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในอำเภอดอนพุด จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับพระครูปลัดกิตติวัฒน์ (คชา ปญฺญารโ) (2554) ได้วิจัยเรื่องการบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเจ้าอาวาสวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา เมื่อได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสแล้วก็มีความรับผิดชอบหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ประกอบด้วยคุณธรรมแห่งการเป็นเจ้าอาวาสที่ดี มีความมุ่งมั่นที่จะยังประโยชน์ตน และประโยชน์ของวัดให้สำเร็จลุล่วง สอดคล้องกับแนวคิดของพระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล) (2551) ที่กล่าวว่า วัดจะเจริญดีมีความมั่นคง และสันติสุขก็ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของสมภารเจ้าวัด คือเจ้าอาวาส มีหลักการบริหารที่จะดำเนินกิจกรรมที่เป็นแก่นสารยังสารประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านให้สำเร็จด้วยดีและมีประสิทธิภาพสูงเพียงใด

2. จากการศึกษาการดำเนินงานตามมาตรฐานของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัย พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับพระมหาธนทรัพย์ คงสิน (2557) ได้วิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมของวัดในอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาญจนบุรี ตามเกณฑ์มาตรฐานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า ระดับคุณภาพสำนักปฏิบัติธรรมของวัดในอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาญจนบุรี ตามเกณฑ์มาตรฐานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสกับการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่ามีความสัมพันธ์กันในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ได้ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาณเตียร คล้ายแก้ว (2552) ได้วิจัยเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ในเขตบางกอกน้อยกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสมีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้บริหารกิจการต่างๆ ภายในวัด มีส่วนสำคัญต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และการที่เจ้าอาวาสจะบริหารวัดให้บรรลุผลสำเร็จไปสู่เป้าหมายตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้นั้น เจ้าอาวาสจึงต้องเป็นผู้มีภาวะผู้นำ เพราะการที่เจ้าอาวาสประกอบด้วยภาวะผู้นำ คือ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความรู้ความสามารถ มีพรหมวิหารธรรม เป็นกัลยาณมิตร และถือธรรมเป็นใหญ่นั้น ย่อมส่งผลต่อการดำเนินงานด้านต่างๆ ของวัดอย่างแน่นอน และสอดคล้องกับที่ พระชลญาณมุนี (สมโภช ธมฺมโฆโช) (2561) กล่าวว่า ภาวะ

ผู้นำที่ดีส่งผลให้ผู้นำทำหน้าที่และแสดงบทบาทได้อย่างโดดเด่น มีประสิทธิภาพในการทำงานซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กรนั้นๆ

4. จากผลการศึกษาภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส ด้านการเป็นกัลยาณมิตร และด้านการมีความรู้ความสามารถร่วมกันทำนุบำรุงการดำเนินงานตามมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งตัวแปรทั้งสองสามารถอธิบายการผันแปรการดำเนินงานตามมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้ร้อยละ 63.9 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งอภิปรายเป็นรายด้านได้ดังนี้

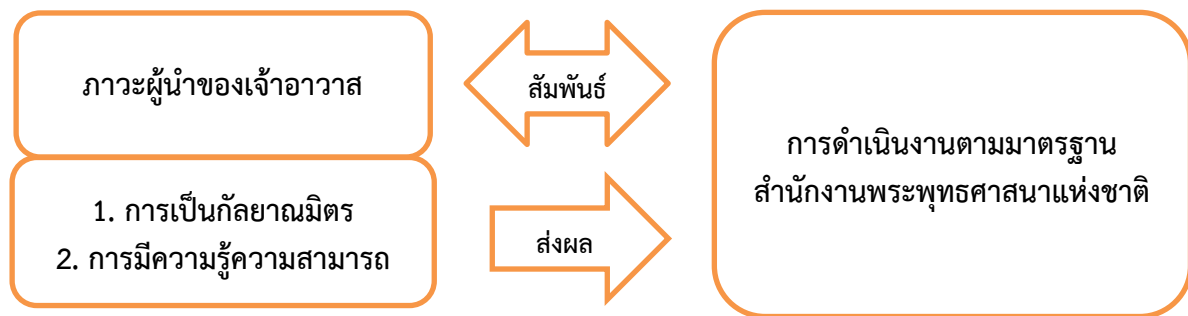
1) ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสด้านการเป็นกัลยาณมิตรส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา สอดคล้องกับพระมหาสมชาย สิริปัญโญ (2558) ได้วิจัยเรื่องการบริหารงานตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านชัย อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านชัย อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ผู้บริหารสามารถสร้างความเข้าใจ และรู้ถึงความต้องการของประชาชน สร้างความเป็นภาวะผู้นำและมีความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ปรับปรุงแก้ไขการบริหารในส่วนที่มีข้อผิดพลาด รับฟังปัญหาประชาชน สามารถสื่อสารและ สนองความต้องการของประชาชนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้ ทั้งนี้ อาจเนื่องจากการเป็นกัลยาณมิตรเป็นคุณธรรมที่สำคัญ และจำเป็นสำหรับผู้ผู้นำในทุกองค์กร เจ้าอาวาสวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา ประกอบด้วยคุณธรรมเหล่านี้ คือ เป็นผู้น่ารัก น่าเคารพบูชา เป็นที่พึ่งอาศัย เป็นที่พึ่งทางใจ ให้ความอบอุ่นใจ แก่ผู้อยู่ในปกครอง พุดจาไม่เหตุผล แนะนำสั่งสอนพระธรรมวินัยที่ลึกซึ้งถูกต้องและตรงประเด็นชักจูงให้ทำแต่ในสิ่งที่ เป็นประโยชน์จึงส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

2) ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสด้านการมีความรู้ความสามารถส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา สอดคล้องกับพระครูรัตนภทรคุณ (2562) ได้วิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความรับผิดชอบต่อสังคมของวัดในจังหวัดปทุมธานี ศึกษาเฉพาะกรณีวัดในเขตอำเภอลาดหลุมแก้ว ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความรับผิดชอบต่อสังคมของวัดในจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ การมีความรู้ความสามารถในการบริหาร จัดการองค์กร การวางแผน การสั่งการ และการควบคุมภายในวัด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการที่เจ้าอาวาสมีความรู้ความสามารถในการ กำหนดวัตถุประสงค์ของงาน ริเริ่มโครงการที่เป็นประโยชน์ วางแผนโครงการเพื่อปฏิบัติงาน แบ่งงานและ มอบหมายงานให้แก่บุคลากร ย่อมส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และสอดคล้องกับพระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคโล) (2551) ที่กล่าวว่า ในการบริหารงานวัดให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิภาพสูงด้วยค่าลงทุนต่ำประหยัดและคุ้มค่า ผู้บริหารวัด คือ พระภิกษุเจ้าอาวาส จะต้องประกอบไปด้วยความรู้ความสามารถ

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยเรื่องภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติของวัดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา จะเป็นประโยชน์ต่อการใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส ให้เกิดประสิทธิผลจนได้รับการยอมรับจากพุทธศาสนิกชนที่อาศัยอยู่ภายในชุมชนและทั่วไป และใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานการพัฒนาวัดให้มีคุณภาพ และเป็นไปตามเกณฑ์การพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐานของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติต่อไป ประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) การดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส กับการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 และ 4) ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสด้านการเป็นกัลยาณมิตร และด้านการมีความรู้ความสามารถส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสด้านการมีความรู้ความสามารถมีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสุดท้าย เพราะฉะนั้น เจ้าอาวาสจึงควรพัฒนาในด้านความรู้ความสามารถและแสดงความรู้ความสามารถให้เป็นที่ประจักษ์

1.2 การดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พบว่า ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสด้านการศึกษาสงเคราะห์มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสุดท้าย ดังนั้น เจ้าอาวาสจึงควรจัดให้มีกิจกรรมด้านการศึกษาสงเคราะห์ให้มากขึ้น

1.3 ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสด้านความสัมพันธ์ พบว่า ด้านการเป็นกัลยาณมิตร สามารถส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นอันดับสุดท้าย เจ้าอาวาสจึงควรสร้างความเป็นกัลยาณมิตรกับพระลูกวัดและพุทธศาสนิกชนทั่วไปให้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในจังหวัดอื่นๆ

2.2 ควรศึกษาเรื่อง การรู้จักหลักสัปปริสธรรมของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

2.3 ควรศึกษาเรื่อง การเป็นกัลยาณมิตรของเจ้าอาวาสที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามมาตรฐานสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

เอกสารอ้างอิง

- พระครูปลัดกิตติวัฒน์ (क्षा ปญฺญาโร). (2554). การบริหารจัดการวัดของพระสังฆาธิการในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูรัตนภักทคุณ. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อความรับผิดชอบต่อสังคมของวัดในจังหวัดปทุมธานีศึกษาเฉพาะกรณีวัดในเขตอำเภอลาดหลุมแก้ว. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี. 11(2).
- พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์. (2559). การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม. 1(1). 108-119.
- พระชลญาณมุนี (สมโภช ธมฺมปฺภโช). (2561). ภาวะผู้นำเชิงพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.
- พระธรรมวโรดม (บุญมา คุณสมปโน). (2548). ระเบียบปฏิบัติของชาวพุทธ. กรุงเทพมหานคร: รวมสาส์น.
- พระมหาธนทรัพย์ คงสิน. (2557). แนวทางการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมของวัดในอำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี ตามเกณฑ์มาตรฐานสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- พระมหามณเฑียร คล้ายแก้ว. (2552). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสวัดราษฎร์ในเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- พระมหาสมชาย สิริปัญโญ. (2558). การบริหารงานตามหลักกัลยาณมิตรธรรมของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านชัย อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. 3(2). 79-97.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล). (2551). การบริหารวัด. นครปฐม: เพชรเกษมพิมพ์.
- พระสมบัติ สุขทวีเลิศพงศ์ และวรเดช จันทศร. (2561). ประสิทธิภาพของการบริหารกิจการคณะสงฆ์. แหล่งที่มา <https://www.tcithaijo.org/index.php/EAUHJSocSci/article/view/116226> สืบค้นเมื่อ 27 ต.ค. 2561.
- พระสุวัฒน์ สุวทมน. (2556). บทบาทของเจ้าอาวาสต่อการพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางชุมชนในอำเภอดอนพุด จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2563). รายชื่อวัดในจังหวัดฉะเชิงเทรา. แหล่งที่มา <https://th.wikipedia.org/wiki/รายชื่อวัดในจังหวัดฉะเชิงเทรา> สืบค้นเมื่อ 22 ส.ค. 2563
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2561). พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

- สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดฉะเชิงเทรา. (2561). ข้อมูลทางพระพุทธศาสนา จังหวัดฉะเชิงเทรา. แหล่งที่มา http://css.onab.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=148&Itemid=125 สืบค้นเมื่อ 22 มิ.ย. 2561.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). คู่มือการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2547). ราชกิจจานุเบกษา 2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D.W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measuremen*. 30(3). 608.